

การประเมินผลการนำนโยบายปฏิรูปการศึกษาไปปฏิบัติ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในสถานการณ์โควิด-19

Evaluation of the Implementation of Education Reform Policy: Proactive Learning Management in the situation of covid-19

ปรียาวาจ บัวพุด¹ และ เฉลิมพร เย็นเยือก²

Preyawaj Buapood¹ and Chalernporn Yenyuak²

^{1,2} สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์และนโยบายสาธารณะ มหาวิทยาลัยรังสิต

^{1,2} Institute of Public Administration and Public Policy, Rangsit University, Thailand

E-mail: chalernporn.y@rsu.ac.th²

Received: 2022-06-16; Revised: 2022-06-24; Accepted: 2022-06-25

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินผลบริบทการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในสถานการณ์โควิด-19 ของสถานศึกษาในเขตภาคกลาง เพื่อใช้เป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้สนใจ นำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางพัฒนาการดำเนินงานของสถานศึกษาต่อไป ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตภาคกลาง จำนวน 9 คน

ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา มีปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์โควิด-19 ที่สอดคล้องในทิศทางเดียวกัน คือ รูปแบบการจัดกิจกรรมที่ไม่สามารถทำให้ผู้เรียน ผู้สอนได้เกิดปฏิสัมพันธ์อย่างแท้จริง เป็นการทำกิจกรรมในรูปแบบออนไลน์ จึงส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน และระหว่างผู้สอน รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงอุปกรณ์ที่อาจยังมีข้อจำกัดสำหรับผู้เรียน ส่วนด้านรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นไปตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้แต่ทุกกิจกรรมเป็นการดำเนินการทางออนไลน์ ดังนั้น ผู้เรียนและผู้สอนจึงต้องพยายามเรียนรู้การใช้และเข้าถึงเทคโนโลยีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งการศึกษานี้ บุคลากรทางการศึกษาอาจใช้ประกอบเป็นแนวทางในการดำเนินนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในรูปแบบอื่น เพื่อสร้างสรรค์ผู้เรียนให้เติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติที่มีคุณค่าต่อไป

คำสำคัญ: การปฏิรูปการศึกษา, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, สถานการณ์โควิด-19

Abstract

The purpose of this study was to evaluate the context of the implementation of educational reform policy: proactive learning management in the situation of covid-19 in educational institutions. In the central region to be used as information for the administrators

of educational institutions. And those interested in applying them in determining guidelines for further development of educational institutions. This study used a qualitative research method. Collected data through an in-depth interview using a semi-structured interview form the informant is School administrators in the central region as nine samples.

The results of this study found that school administrators have problems and obstacles in conducting proactive learning activities in the situation of COVID - 19. Consistent in the same direction is the form of activities that cannot make the learners' Instructors have interacted. It is an online activity, thus affecting the relationship between students and teachers including the ability to access devices that may still be limited for students. As for the teaching and student format, activities follow the guidelines set forth, but all activities conducted online. Therefore, students and teachers must strive to learn to use and access technology more. In this study, educational personnel may use it as a guideline for implementing other educational reform policies to create students to grow up as the binding force of a valuable nation.

Keywords: Education Reform, Proactive Learning, COVID-19 Situation

บทนำ

ปัญหาทางการศึกษาของประเทศไทยตกต่ำจนถึงขั้นวิกฤติในเกือบทุกด้าน ทั้งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานไปจนถึงระดับอุดมศึกษา ทั้งในด้านผู้เรียน ผู้สอน ผู้บริหาร ไปจนถึงด้านหลักสูตร แหล่งเรียนรู้ สถานศึกษา สิ่งอำนวยความสะดวกต่อการศึกษาเล่าเรียน และด้านงบประมาณ ถึงแม้ที่ผ่านมาความพยายามปฏิรูปการศึกษาของไทยในช่วงปี พ.ศ.2542-2551 ยังไม่ประสบผลสำเร็จ และในช่วงการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง ปี พ.ศ.2552-2561 ยังพบว่าวิกฤติปัญหาทางการศึกษาของไทยก็ยังไม่มิตีท่าว่าจะหมดสิ้นไป อันเนื่องจากวิกฤติปัญหาทางการศึกษาของไทยที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น ถึงจะมีความพยายามแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว แต่การพยายามแก้ปัญหาในประเด็นหนึ่งกลับไปก่อให้เกิดปัญหาในประเด็นอื่น เพิ่มความซับซ้อนของปัญหามากขึ้นเรื่อยๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการซับซ้อน ระบบการศึกษาแบบเก่ามาจนเคยชิน การแก้ไขจึงเป็นเรื่องยาก (ภาวิช ทองโรจน์, 2562) การปฏิรูปจึงทำได้เพียงคงสภาพปัจจุบันให้คงที่หรือดีขึ้นกว่าเดิมแม้เพียงเล็กน้อยก็ยังดี แม้ว่าจะมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างระบบการศึกษาใหม่ แต่หากผู้ปฏิบัติยังคงทัศนคติตนเองเช่นเดิม การปฏิรูปโครงสร้างดังกล่าวก็ไม่อาจเกิดผลตามเป้าประสงค์ได้ ไม่คุ้มค่ากับทรัพยากร รวมถึงงบประมาณที่ลงไป ดังปรากฏตามรายงานของวิทยากร เชียงกูร (2559) ที่ติดตามผลการปฏิรูปการศึกษาอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอดนั้น พบว่า การปฏิรูปการศึกษาไม่ได้ปฏิรูปทั้งระบบอย่างเป็นองค์รวม

ความพยายามการปฏิรูปการศึกษาให้เกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมที่สำคัญประการหนึ่ง คือ มีการนำแนวคิดใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการจัดระบบการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ

ได้มีนโยบายปฏิรูปการศึกษา จากการมีส่วนร่วม ระหว่าง “ผู้ปกครอง-รัฐบาล-โรงเรียน-ครู” ซึ่งมีรัฐบาลเป็นตัวค้ำกลางในระบบ โดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการเสริมสร้างความรับผิดชอบของระบบการศึกษา ดังปรากฏในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี มุ่งเน้นการพัฒนาทุนมนุษย์ให้เป็นผู้มีความสามารถในการแข่งขันทั้งในระดับชาติและในระดับสากล ทั้ง ทุนมนุษย์ ทุนทางปัญญา ทุนทางการเงิน ทุนเครื่องมือเครื่องจักร ทุนทางสังคม และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ความมั่งคั่งอย่างยั่งยืน และมั่นคง สะท้อนผ่านแนวคิดการจัดการศึกษาของประเทศ (Conceptual Design) ตามแผนการศึกษาที่ยึดหลัก การศึกษาเพื่อปวงชน (Education for All) การศึกษาเพื่อความเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Education) โดยมีวิสัยทัศน์ คือ “คนไทยทุกคนได้รับการศึกษาและเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพดำรงชีวิต อย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลกศตวรรษที่ 21” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) และวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดการศึกษาประการหนึ่งคือ พัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ พัฒนาผู้เรียนให้บรรลุขีดความสามารถได้เต็มศักยภาพ (Quality) มีระบบการศึกษาที่สนองตอบและก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและบริบทที่เปลี่ยนแปลง (Relevancy) โดยสถานศึกษามีภารกิจสำคัญคือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้มีความรู้และทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยการใช้หลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่ใช้กลยุทธ์ต่างๆ เสริมเข้าไปในกระบวนการสอน ใช้การปฏิบัติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรมนั้น ให้เกิดความคิดอย่างเป็นระบบอย่างสร้างสรรค์ แต่อย่างไรก็ตามในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ที่เริ่มต้นตั้งแต่ปลาย ปี พ.ศ.2562 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วน โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่ต้องมีการปรับตัว ปรับรูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้คงไว้ซึ่งคุณภาพตามนโยบายด้านการศึกษาของประเทศไทย ภายใต้วิถีใหม่ หรือ New Normal โดยเฉพาะนโยบายการจัดการศึกษาเชิงรุกที่เป็นอีกนโยบายเพื่อมุ่งเสริมสร้างคุณภาพการศึกษาให้เกิดขึ้นได้ด้วยการบูรณาการทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเข้าด้วยกันและดำเนินวิถีใหม่ ตามมาตรฐานที่หลายภาคส่วนยังไม่คุ้นเคย อาทิ การเรียนรู้และทำกิจกรรมผ่านระบบออนไลน์ การจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับยุควิถีใหม่ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้เรียน เช่นเดียวกันกับเรียนในห้องเรียน เป็นต้น จึงถือเป็นความท้าทายที่สำคัญยิ่งของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

จากสภาพปัญหาดังกล่าว จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาบริบทในการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา: การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์โควิด-19 เพื่อประยุกต์ใช้เป็นสารสนเทศในการนำไปพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา: การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์โควิด-19 ของสถานศึกษาในเขตภาคกลาง
2. เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้สนใจ นำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา: การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาในเขตภาคกลาง

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่อง การประเมินผลการนำนโยบายปฏิรูปการศึกษาไปปฏิบัติ: การเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์โควิด-19 ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้า เอกสาร ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการศึกษา โดยจำแนกประเด็นที่มีความเกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ

ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ของ Walter Williams (1971, อ้างถึงใน สมบัติ อารงธัญวงศ์, 2555) ได้สรุปว่า ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ นั้น ขึ้นอยู่กับสมรรถนะขององค์การในการปฏิบัติการที่ได้รับมอบหมายให้บรรลุผลอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยจะมองที่ความสามารถขององค์การในการรวบรวมคนและ ทรัพยากรขององค์การให้มีเอกภาพ และกระตุ้นบุคลากรด้วยการกำหนดสิ่งจูงใจแก่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อให้ ผู้ปฏิบัติงานมีขวัญกำลังใจที่จะปฏิบัติงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

ณัฐธา วินิจนัยภาค (2554) เสนอความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติจะดำเนินการไปได้เมื่อมีการลดความเป็นนามธรรมของนโยบายให้มีความเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยการแปลงนโยบายให้เป็นแผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรมตามลำดับ เพื่อให้ผู้มีหน้าที่ในการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถดำเนินการได้ ซึ่งการจะดำเนินการให้ประสบผลสำเร็จได้นั้น จะต้องมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และผู้เกี่ยวข้องในการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นจำนวนมาก ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากนโยบาย กลุ่มผลประโยชน์และกลุ่มกดดัน หน่วยราชการ และองค์กรพัฒนาเอกชนที่ สนใจในประเด็นนโยบายนั้น ๆ

ศุภชัย ยาวะประภาษ และปิยากร หวังมหาพร (2555) ได้ให้ความหมายของการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากการกำหนดนโยบาย โดยนโยบายจะสำเร็จย่อมขึ้นอยู่กับการนำนโยบายไปปฏิบัติว่าประสบความสำเร็จหรือไม่ กรณีที่สภาพแวดล้อมที่มีความซับซ้อน จำเป็นต้องใช้ความสามารถในการประสานงาน การติดต่อสื่อสารกันมากในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยส่วนราชการเดียวให้มีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้ การให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความคาดหวังของประชาชนที่เพิ่มขึ้นได้ การทำงานในลักษณะเครือข่ายจึงเกิดขึ้น รูปแบบการทำงานจึงเป็นการประสานงาน แลกเปลี่ยนทรัพยากร ความร่วมมือ เพื่อให้บริการสาธารณะของผู้เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติไม่ว่าจะเป็นองค์กรภาครัฐหรือภาคเอกชนก็ตาม นอกจากนี้ ยังได้ให้ความสำคัญ

กับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการนำนโยบายไปปฏิบัติด้วย ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่อาจส่งผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวในการนำนโยบายไปปฏิบัติได้เพิ่มเติมอีกด้วย

โดยสรุปจากนักวิชาการต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว การนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นกระบวนการต่อเนื่องจากการกำหนดนโยบายให้เป็นรูปธรรมขึ้นอย่างเป็นระบบ จากนั้นนโยบายแปลงไปแผน แผนงาน โครงการ และกิจกรรม เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติสามารถดำเนินการตามได้ตามแผนงาน โครงการที่กำหนดไว้ และก่อให้เกิดกระบวนการถ่ายทอดนโยบาย ไปยังหน่วยงานปฏิบัติในระดับพื้นที่ เพื่อวางแผนดำเนินการให้สอดคล้องกับบริบทและสภาพปัญหาของแต่ละพื้นที่ต่อไป ซึ่งในกรณีการศึกษา การนำนโยบายปฏิรูปการศึกษา: Active Learning โครงการลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้ ในครั้งนี้ จะมีการแปลงนโยบายนโยบายไปสู่โครงการ แผนงาน และกิจกรรม ที่สอดคล้องกับเป้าหมายของนโยบายต่อไป

รูปแบบการประเมินผลแบบ CIPP Model

แบบประเมินผล CIPP Model เป็นการประเมินว่าบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่แล้ว โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบการประเมินความก้าวหน้าเพื่อบ่งชี้จุดเด่นจุดด้อยของการประชุม เพื่อนำผลไปปรับปรุง กิจกรรมแผนการประชุมได้ทันที่และมีการประเมินรวมสรุปหลังโครงการประชุมสิ้นสุดแล้ว เพื่อบ่งชี้ผลสัมฤทธิ์ของโครงการประชุมแบบจำลองที่เหมาะสม ที่จะใช้เป็นกรอบความคิดในการประเมินแบบ CIPP Model จึงเป็นที่นิยมใช้ ทั้งนี้เพราะนักประเมินจะได้ทราบถึง จุดเด่น และ ข้อสังเกตสำคัญ ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของโครงการ ได้อย่างชัดเจน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารนโยบาย หรือ ผู้กำหนดนโยบาย ในแต่ละด้าน โดยแบบประเมินผล CIPP Model มีสาระสำคัญในการประเมินคือ ด้านสถานะแวดล้อม (Context Evaluation) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ด้านกระบวนการ (Process) และด้านผลลัพธ์ (Outcomes)

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ซึ่งประกอบไปด้วยผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้เครื่องมือในการศึกษา ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ที่สร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี นิยามศัพท์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสร้างแบบสัมภาษณ์ให้สอดคล้องและครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษาบริบทการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา: การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษาในเขตภาคกลาง

2. เพื่อเป็นสารสนเทศสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา และผู้สนใจ นำไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางพัฒนาการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ของสถานศึกษาในเขตภาคกลาง

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบไปด้วย 4 ส่วนสำคัญ คือบริบทด้านสภาวะแวดล้อมในการดำเนินนโยบายการจัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ด้านปัจจัยนำเข้า, ด้านกระบวนการ, ด้านผลลัพธ์จากการดำเนินนโยบายการจัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของสถานศึกษา รวมถึงปัจจัยและอุปสรรคในการดำเนินนโยบายแต่ละด้าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจาะลึกกับผู้บริหารสถานศึกษาในเขตภาคกลาง จำนวน 9 คน
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และใช้เครื่องบันทึกเสียงและนำเสียงที่บันทึกได้มาถอดเป็นประโยคเรียบเรียงไว้เพื่อนำมาวิเคราะห์ ว่าผู้บริหารฯ มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบาย แล้วนำข้อมูลที่ได้บันทึกไว้มาเรียบเรียง เพื่อความสะดวกและง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของตัวแปรที่กำหนดตามแนวคิดทฤษฎีการประเมินผล แล้วนำเสนอข้อมูลรูปแบบพรรณนา (Descriptive Statistics) เพื่ออธิบายข้อค้นพบจากการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยได้เรียบเรียงให้มีความสอดคล้องต่อเนื่องกัน

ผลการวิจัย

จากการที่ผู้วิจัยได้ค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา รวมทั้งสิ้น 9 ราย เพื่อให้ได้คำตอบตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่กำหนดไว้ ดึงนำเสนอตามลำดับต่อไปนี้

ประเด็นที่ 1 บริบทด้านสภาวะแวดล้อมในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในสถานการณ์โควิด-19 ของสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านสภาวะแวดล้อมในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สำคัญคือ ในสถานการณ์โควิด-19 ส่งผลต่อการจัดการศึกษาที่เดิมมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะต่าง ๆ ในศตวรรษที่ 21 อันส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและการเป็นพลเมืองโลก ที่อาจลดน้อยลงโดยเฉพาะในเรื่องของทักษะการคิดวิเคราะห์สร้างสรรค์ของผู้เรียน อันเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมศักยภาพของบุคคลในอนาคต

ในสถานการณ์โควิด-19 รูปแบบการจัดการศึกษาทั้งหมดเป็นรูปแบบการจัดการศึกษาทางไกล ที่มีทั้งในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับนักเรียนทุกระดับ มีการจัดรูปแบบการสื่อสารระหว่างผู้เรียนและผู้สอนเป็นแบบออนไลน์ ความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีและการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการเรียนการสอน จึงเป็นประเด็นสำคัญหลักในการจัดรูปแบบการศึกษา ในสถานการณ์โควิด-19 มากกว่าการให้ความสำคัญกับแนวนโยบายที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

อย่างไรก็ตามในสถานการณ์โควิด-19 ถึงแม้สถานศึกษาได้พยายามจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ให้กับนักเรียนส่วนใหญ่ได้ก็ตาม แต่ยังคงมีนักเรียนจำนวนหนึ่งที่มีจำนวนไม่น้อยที่มีบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลจากสัญญาณอินเทอร์เน็ต รวมถึงการครอบครองอุปกรณ์การเรียนรู้ เช่น คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ ฯลฯ ที่เป็นอุปสรรคสำหรับการเรียนรู้ทางไกล มีอยู่อย่างจำกัด รวมถึงระบบไฟฟ้าที่เป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งเช่นกัน

จากบริบทดังกล่าว จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน รวมถึงผู้ปกครอง ต้องประสานงานกันอย่างใกล้ชิดเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศทั้งปัญหาอุปสรรคและร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน อาทิ การสร้างคู่มือการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดทำแบบฝึกที่สามารถประเมินผลสัมฤทธิ์ และการส่งกลับให้ผู้สอนในช่องทางต่าง ๆ

ประเด็นที่ 2 บริบทด้านปัจจัยนำเข้าในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์โควิด-19 ของสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านปัจจัยนำเข้าในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สำคัญคือ การจัดสรรทรัพยากรจำเป็นต่อการจัดการศึกษาตามนโยบายในสถานการณ์โควิด-19 ที่สำคัญคือ งบประมาณในการจัดซื้อ จัดหาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ การใช้งบประมาณในการจัดทำข้อมูลแบบออนไลน์ ในรูปแบบต่าง ๆ ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ การพัฒนาทรัพยากรผู้สอนให้สามารถใช้เทคโนโลยีประกอบการเรียนการสอนได้อย่างรวดเร็วทันต่อสถานการณ์

การจัดหาทรัพยากรที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะทำให้คุณภาพชีวิตผู้สอนและคุณภาพผู้เรียนได้รับการพัฒนาขึ้น นอกจากอุปกรณ์ออนไลน์ เทคโนโลยีต่าง ๆ แล้ว การแจกจ่ายอุปกรณ์เครื่องมือสำหรับนักเรียนได้ทำกิจกรรมด้วยตัวเองที่บ้าน ก็เป็นทรัพยากรทางการศึกษาที่สำคัญเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม สำหรับทรัพยากรที่ผู้เรียนต้องจัดหาด้วยตัวเองนั้น ยังพบว่าผู้เรียนจำนวนมากที่ยังมีข้อจำกัดสำคัญในการครอบครองอุปกรณ์การเรียนรู้ ทั้ง คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะและพกพา และแท็บเล็ต และอินเทอร์เน็ตสำหรับใช้เรียนออนไลน์ที่บ้าน ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นผู้เรียนที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย และถือเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบอย่างมากในสถานการณ์โควิด-19 จากการเปลี่ยนการเรียนมาเป็นแบบออนไลน์

สถานศึกษาบางแห่งประสบปัญหาความเหลื่อมล้ำทางทรัพยากรทางการศึกษา อาทิ ความเหลื่อมล้ำจากพื้นที่ตั้งของสถานศึกษาระหว่างสถานศึกษาในเมือง กับนอกเมือง ในเรื่องความพร้อมด้านสาธารณูปโภคต่าง ๆ ไฟฟ้า สัญญาณอินเทอร์เน็ต บุคลากรผู้สอน ระบบสนับสนุนสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โรงเรียนในเมืองมีความพร้อม มีอินเทอร์เน็ต มีครุ มีระบบสนับสนุนที่พร้อม แต่บางที่ยังไม่มีระบบสาธารณูปโภคที่เหมาะสม ยังไม่มีสัญญาณอินเทอร์เน็ต ไม่มีไฟฟ้า รวมถึงเครื่องคอมพิวเตอร์ อีกด้วย

จากบริบทด้านทรัพยากรที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการตามนโยบายการปฏิรูปการศึกษาในโครงการการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ซึ่งถือเป็นบทบาทของผู้บริหารที่ต้องดำเนินการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์ที่พอเพียงเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอนในระบบออนไลน์ โดยต้องดำเนินการตามระบบ กระบวนการจัดซื้อจัดหาจัดจ้างให้เป็นไปตามระบบงบประมาณ ซึ่งบางครั้งพบความล่าช้าเกิดขึ้น จึงอาจส่งต่อการดำเนินการจัดการเรียนการสอนล่าช้าไปด้วย

ประเด็นที่ 3 บริบทด้านกระบวนการในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในสถานการณ์โควิด-19 ของสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านกระบวนการในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สำคัญคือ ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกตามนโยบาย และต้องพยายามจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะต่าง ๆ ที่สำคัญ ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ ได้ใช้ความสามารถในการกำหนดเป้าหมายและสามารถออกแบบการเรียนรู้ รวมถึงการประเมินผลด้วยตนเอง สนับสนุนให้เกิดการค้นพบตนเองจากการประเมินตนเอง แต่อย่างไรก็ตามในกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์โควิด-19 ยังพบปัญหาสำคัญในด้านบรรยากาศในระหว่างการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบออนไลน์คือ ถ้าครูผู้สอน ทำการสอนโดยเอาเนื้อหาในหนังสือเป็นหลักแล้วอ่านจากหนังสือ หรืออ่านจากสไลด์ให้นักเรียนฟัง พบว่ากระบวนการเรียนการสอนในแบบนี้ จะไม่มีการตอบสนองจากนักเรียน ไม่ได้ได้รับความสนใจจากนักเรียน เพราะการมีสมาธิเพื่อนั่งอยู่หน้าจอแล้วฟังอะไรนาน ๆ เป็นเวลาประมาณ 30 นาที หรือครึ่งชั่วโมง ถือเป็นสิ่งที่ทำได้ยากมาก โดยเฉพาะกับเด็กนักเรียนในช่วงวัยรุ่น ครูผู้สอนต้องคิดสร้างสรรค์และหาทางสร้างกิจกรรมภายใต้แนวนโยบายการจัดการเรียนรู้อย่างไรให้เป็นการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning บทแพลตฟอร์มออนไลน์ในด้านนักเรียน เมื่อนักเรียนต้องเรียนออนไลน์จากที่บ้าน นักเรียนต้องมีการควบคุมดูแลการเรียนรู้ของตัวเอง ผู้สอนหรือคุณครูไม่สามารถไปบังคับเขาได้ บางครั้ง ถึงแม้มีผู้ปกครองอยู่ด้วย ก็ยังไม่สามารถควบคุมบังคับได้ หรือบางครั้งพบว่าผู้ปกครองกลับเป็นผู้จัดทำแบบฝึกหัด รวมถึงการบ้านต่าง ๆ ให้นักเรียนเองด้วยซ้ำ ดังนั้นจึงเกิดคำถามสำคัญว่า การเรียนรู้ที่จำเป็นอย่างแท้จริงสำหรับนักเรียนคืออะไร ครูผู้สอนต้องเปลี่ยนกระบวนการ วิธีการจัดการเรียนการสอนใหม่หมด ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ที่นอกเหนือจากตำราเรียนในหลักสูตรแล้วต้องพัฒนาให้สามารถใช้อุปกรณ์ เครื่องมือ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ให้เป็นไปอย่างเหมาะสม มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีคุณภาพ ทำให้นักเรียนยังคงนั่งเรียนอยู่กับครูผู้สอน โดยที่ไม่ปิดหน้าจอหนีหายไป หรือเปิดจอไว้เฉย ๆ แต่ตัวผู้เรียนออกไปทำอย่างอื่น

ประเด็นที่ 4 บริบทด้านผลลัพธ์ในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน สถานการณ์โควิด-19 ของสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านผลลัพธ์ในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สำคัญ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ที่ได้ระหว่างการเรียนการสอนในห้องเรียนแบบปกติ กับการเรียนการสอนออนไลน์ต่างกันพอสมควร แต่แนวทางสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ของการเรียนดีขึ้น คือ 1. ระดับและรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับนักเรียน ถึงตัวจะไกลกันแต่ใจต้องใกล้กัน ครูผู้สอนต้องใช้เทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ ที่ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าอยู่ท่ามกลางครูผู้สอนและเพื่อนๆ นักเรียนด้วยกัน รวมถึงชุดกิจกรรมกรรมต่าง ๆ ที่นำมาใช้ต้องสามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนการสอนแบบออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม และต้องสร้างแรงกระตุ้น จูงใจให้กับผู้เรียนให้ได้มากเพื่อทำให้นักเรียนได้เข้าใจและเรียนรู้ที่จะรับผิดชอบการเรียนรู้ของตัวเอง

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาสำคัญคือ ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงการศึกษาที่เห็นได้ชัดเจนคือ นักเรียนที่มีฐานะดีอาจเจอปัญหาเพียงแค่ว่าการเรียนออนไลน์นั้นไม่มีประสิทธิภาพ แต่อย่างเด็กนักเรียนฐานะยากจนจะเจอปัญหาที่ใหญ่กว่ามาก เมื่อพิจารณางานศึกษาการระบาดของไวรัสอีโบล่าในทวีปแอฟริกา จะพบว่า การศึกษาที่เป็นปัจจัยให้การเลื่อนชนชั้นทางสังคม (Social Mobility) นั้นกลายเป็นปัจจัยลบทั้ง ๆ ที่ในสถานการณ์ปกติ การศึกษาเป็นปัจจัยที่ทำให้คนเลื่อนชนชั้นได้ เพราะการระบาดส่งผลให้ครอบครัวเด็กที่ยากจนนั้นไม่สามารถกลับเข้าโรงเรียนได้อย่างถาวร

เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นด้านผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ได้พบชุดข้อมูลที่มีความสอดคล้องกัน คือ จำนวนบุคลากรทางการศึกษาหรือผู้สอนที่มีความเชี่ยวชาญในการใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยังมีจำนวนน้อย ทำให้การเข้าถึงผู้เรียนอาจยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงอาจส่งผลต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่ยังไม่เป็นไปตามคุณภาพการเรียนรู้เท่าที่ควร

ประเด็นที่ 5 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์ โควิด-19 ของสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันในด้านข้อเสนอแนะในการดำเนินการตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนในบทบาทของครูผู้สอน ที่เน้นส่งเสริมให้ครูผู้สอนต้องช่วยเหลือกัน ไม่สามารถทำงานอยู่เฉพาะในส่วนที่ตนเองเชี่ยวชาญอย่างเดียว ควรต้องมีการบูรณาการเชื่อมโยงแบบสหสาขาวิชา หรือข้ามศาสตร์ เนื่องจากการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในโลก ทำให้ไม่สามารถรู้ได้ว่า มีสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งที่สามารถแก้ไขปัญหาได้ จึงต้องอาศัยความร่วมมือ บูรณาการองค์ความรู้จากหลากหลายศาสตร์เข้าด้วยกัน อันจะทำให้การแก้ปัญหาต่าง ๆ เป็นไปได้อย่างรวดเร็ว และ สำเร็จได้ง่ายขึ้น

และยังทำให้ทราบถึงความสอดคล้องในทิศทางเดียวกันของปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน อย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอน

ควรเตรียมความพร้อมในทรัพยากรต่าง ๆ อาทิ บุคลากรทางการศึกษา งบประมาณ และสนับสนุนการฝึกอบรม ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดดำเนินการตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา การจัดการเรียนรู้เชิงรุก สามารถวางแผนดำเนินการและอธิบายแนวทางดำเนินการแลกเปลี่ยนข้อมูลกันเพื่อให้เข้าใจได้เป็นลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อการดำเนินการตามนโยบายฯ สามารถนำมาใช้ประกอบการจัดการศึกษาเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย เรื่อง การประเมินผลการนำนโยบายปฏิรูปการศึกษาไปปฏิบัติ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานการณ์โควิด-19 ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ พบว่าการจัดการศึกษาในสถานการณ์โควิด-19 มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นแบบออนไลน์เป็นสำคัญ และในขณะเดียวกันผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาได้วางแผนในอนาคตหากสถานการณ์โควิด-19 เบาบางหรือสิ้นสุดลง หรือเรียกว่าในยุคปกติใหม่ (New Normal) ซึ่งแต่ละประเทศจะมีบริบทที่แตกต่างกันไป อาทิ ประเทศสหรัฐอเมริกา สิ่งที่จะเกิดขึ้น

หลังจากนี้ คือการเรียนออนไลน์อาจลดลง และเพิ่มการเรียนในชั้นเรียนมากขึ้น เนื่องจากนักเรียนโยกย้ายชั้นเรียนแบบดั้งเดิม ทั้งนี้เนื่องจากเดิม มีรูปแบบการเรียนออนไลน์ส่วนหนึ่งอยู่แล้ว ส่วนประเทศญี่ปุ่นที่เดิมมีการเรียนออนไลน์น้อยมาก การจัดการศึกษาภายหลังสถานการณ์โควิด-19 พบว่ามีแนวโน้มปรับไปเรียนออนไลน์เพิ่มมากขึ้น ส่วนทิศทางการศึกษาในอนาคตพบว่าแต่ละประเทศมีการกำหนดทิศทางการศึกษาที่ชัดเจนมากขึ้น อาทิ ประเทศสิงคโปร์มุ่งเน้นการศึกษาด้านดิจิทัลเป็นสำคัญ ประเทศเยอรมนีมุ่งเน้นจัดการศึกษาทางอุตสาหกรรมพลังงานสะอาดเป็นสำคัญ ส่วนประเทศไทยยังไม่ปรากฏสัญญาณที่ชัดเจน และยังไม่มีความสำคัญ ประชามติใหม่ว่าจะวางตำแหน่งแห่งที่ของเศรษฐกิจไทยในตลาดโลกอย่างไร ประเด็นดังกล่าวถือได้ว่าสำคัญต่อการศึกษายิ่ง เนื่องจากสถานศึกษาและผู้เรียนจะได้รู้ว่าควรจะมีพัฒนาทักษะเพื่อตอบโจทย์กับการพัฒนาเศรษฐกิจไทยในโลกที่เปลี่ยนไปหลังวิกฤตได้อย่างไรได้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาประเทศ (วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร, 2564)

ด้านบริบทสถานะแวดล้อม ในกรณีสถานการณ์โควิด-19 เบบางหรือสิ้นสุดลง สถานศึกษาควรสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับทุกคนในโรงเรียน ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ของนักเรียน และครูคือสิ่งสำคัญที่สุดเมื่อเปิดโรงเรียน โรงเรียนต้องสร้างความรู้สึกอุ่นใจให้ทุกคนในช่วงที่ยังมีการระบาดของไวรัส รวมถึงเมื่อโรคหยุดการระบาดลงแล้ว การจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนอาจเหมาะสมสำหรับโรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนไม่มาก และพื้นที่มากพอให้สามารถปฏิบัติตามนโยบาย Social Distancing เพื่อรักษาระยะห่าง และการดูแลสุขอนามัยของนักเรียนได้อย่างเข้มข้นและเคร่งครัด ควบคู่กับการให้นักเรียนทุกคนต้องใส่หน้ากากอนามัย และหมั่นทำความสะอาดมือด้วยแอลกอฮอล์นอกจากนี้ ทางโรงเรียนต้องหมั่นฆ่าเชื้อโรคทุกจุดในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ซ้ำขึ้นอีก สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิมล มธุรส (2564) ที่ทำการศึกษารื่องการจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค New Normal COVID-19 พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับความปกติใหม่โดยมีแนวทางในการบริหาร ได้แก่ การเตรียมความพร้อมในการเรียนการสอนออนไลน์ด้านอุปกรณ์และเทคโนโลยี การออกแบบหลักสูตรโดยคำนึงถึงความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคน เพื่อให้หลักสูตรยังคงดำเนินต่อไปได้อย่างไม่ขาดตอน

ด้านทรัพยากร จัดให้มีครูเพียงพอ และให้ครูได้ทำงานในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความสุขกับมาตรฐานการทำงานที่เหมาะสม ได้เงินเดือนตรงตามเวลา หรือลาป่วยได้เมื่อรู้สึกไม่สบาย ถือเป็นเรื่องสำคัญในช่วงสถานการณ์นี้ ผู้บริหารไม่ควรลดสิทธิต่าง ๆ ของครู และเงื่อนไขการทำงานที่เหมาะสมสำหรับผู้สอน และเตรียมทรัพยากรการเรียนรู้สำหรับการเรียนรู้ในแต่ละ Platform และวิธีการเรียนรู้ขั้นตอนนี้จะช่วยทำให้ ผู้เรียนมีโอกาสเลือกพื้นที่การเรียนรู้ของตนเองในลักษณะการเรียนรู้ส่วนบุคคล (Personalized Learning) หรือการเรียนรู้ที่ตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลของผู้เรียน ช่วยให้ ผู้เรียนมีจิตใจจดจ่อและมุ่งมั่นอยู่กับการเรียนรู้ของตนเอง นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้ผู้สอนได้ปรับตัวเข้ากับ New Normal เมื่อกลับมาสอนในชั้นเรียนตามปกติ ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกคน ต้องได้รับการสนับสนุนพัฒนาทักษะการใช้ดิจิทัล ซึ่งปัจจุบันพบว่าครูจำนวนมากยังกังวลว่าจะใช้เทคโนโลยีไม่คล่องตัว (พรชัฐ วัชรสินธุ, 2564) และได้รับทรัพยากรที่เพียงพอในการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนอีกครั้ง ครูหลายคน

อาจต้อง สอนซ่อมเสริมในช่วงนี้ หรือไม่ก็ต้องสอนทั้งในห้องเรียนควบคู่ไปกับการสอนออนไลน์ หรือต้องสอนหลายคาบมากขึ้น เพราะต้องลดขนาดห้องเรียนลงเพื่อทำตามมาตรการ Social Distancing

ด้านกระบวนการ คอยเช็คสถานการณ์และข้อเสนอแนะจากครูเมื่อโรงเรียนเปิดเรียนต้องคอยเช็คและประเมินสถานการณ์ พร้อมทั้งปรับแผนเมื่อจำเป็น กระทรวงศึกษาธิการ ฝ่ายบริหาร ผู้อำนวยการต้องตรวจสอบและประเมินกรอบการทำงาน เพื่อวัดความก้าวหน้า ซึ่งกรอบการทำงานเหล่านี้ควรคำนึงถึงบทบาทการสอนที่มีคุณภาพของครู และส่งเสริมสภาพ การเรียนรู้ที่ดี สถานศึกษาต้องเปิดโอกาสให้ครูได้เสนอความคิดเห็น และประเมินการทำงานของโรงเรียนด้วย การออกแบบการเรียนรู้ใน New Normal มีจุดเน้นอยู่ที่การทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพที่เป็น การเรียนรู้เชิงลึก คือ รู้จริง รู้ชัด นำไปประยุกต์ใช้ และสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ การออกแบบการเรียนรู้ที่จะตอบสนองได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ควรเตรียมพร้อมจัดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบ Home School ซึ่งมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย เนื่องจากความกังวลของผู้ปกครองในความปลอดภัยของบุตรหลานจากโรคภัยไข้เจ็บ มลพิษมลภาวะ และภัยคุกคามอื่น โดยผู้ปกครองจะมีบทบาทเป็นผู้จัดการเรียนการสอนในรูปแบบที่เหมาะสมกับนักเรียน ซึ่งรูปแบบการเรียนการสอน อาจจะเป็นรูปแบบการเรียนคอร์สออนไลน์ควบคู่กับการจัดครูผู้สอนเฉพาะรายวิชาให้มาสอนที่บ้าน เพื่อตอบโจทย์รูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียน โดยประยุกต์กับหลักสูตรของกระทรวงการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนแบบ Home School ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวนี้ มีความเหมาะสมกับกลุ่มนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ หรือนักเรียนที่มีปัญหา มีปัญหาด้านสุขภาพ หรือมีโรคประจำตัวที่มีความเสี่ยงหากต้องออกไปเรียนที่โรงเรียนที่เป็นแหล่งรวมของกลุ่มนักเรียนที่หลากหลายและมาจากพื้นที่ต่าง ๆ

ด้านผลลัพธ์ เป็นผลต่อเนื่องจากบทสรุปด้านทรัพยากรที่พบว่าเป็นข้อจำกัดของผู้เรียนในการเข้าถึงอุปกรณ์การเรียนทั้ง คอมพิวเตอร์แบบตั้งโต๊ะและพกพา และแท็บเล็ต และอินเทอร์เน็ตสำหรับใช้เรียนออนไลน์ที่บ้าน ซึ่งมักจะมาจากครอบครัวที่มีรายได้น้อย และเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบอย่างรุนแรงนั้น จากข้อมูลของสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU) พบว่า ปัญหาของครัวเรือนในประเทศไทยที่ใหญ่กว่าการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจากที่บ้านคือ การไม่มีคอมพิวเตอร์ใช้ที่บ้าน หากเปรียบเทียบกับประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ประเทศไทยมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีคอมพิวเตอร์เพียงร้อยละ 21 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของทั่วโลกที่ร้อยละ 49 และค่าเฉลี่ยของประเทศกำลังพัฒนาที่ร้อยละ 38 ขณะที่ ประเทศไทยมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีอินเทอร์เน็ตที่บ้านร้อยละ 68 ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของทั่วโลกที่ร้อยละ 55 และค่าเฉลี่ยของประเทศกำลังพัฒนาที่ร้อยละ 44 ในปี 2561 รวมถึงความสามารถในการเข้าถึงคอมพิวเตอร์ของครัวเรือนยิ่งยากมากขึ้นหากเป็นครัวเรือนที่มีฐานะยากจน จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ในปี 2560 ในประเทศไทย ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีน้อยกว่า 2 แสนบาทมีคอมพิวเตอร์เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตเพียงร้อยละ 3 ของครัวเรือนทั้งหมด ขณะที่ครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปี 2 แสนบาทขึ้นไปมีคอมพิวเตอร์ที่เชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตร้อยละ 19 ของครัวเรือนทั้งหมด และหากจำแนกตามภูมิภาคพบว่า กรุงเทพมหานครมีสัดส่วนครัวเรือนที่มีคอมพิวเตอร์สูงถึงร้อยละ 42 ของครัวเรือนทั้งหมด ซึ่งอยู่ในระดับที่สูงกว่าในภาคอื่น ๆ มากกว่าเท่าตัว กล่าวคือ ครัวเรือนที่มีคอมพิวเตอร์มีสัดส่วนร้อยละ 21 ในภาคกลาง ร้อยละ 19 ในภาคเหนือ ร้อยละ 17 ในภาคใต้ และร้อยละ 14 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (เสาวรัช รัตนคำฟู, 2020) ซึ่งส่งผลต่อทำให้เกิดปัญหาทางการศึกษาจากการเรียน

ออนไลน์ในสถานการณ์โควิด-19 มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ สฤณี อาชวานันทกุล (2564) พบว่า แนวโน้ม digitalization ชัดเจนมากยิ่งขึ้นขึ้น ในประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงดิจิทัลหรืออุปกรณ์ดิจิทัลอยู่มาก เช่น ประเทศไทย จะเกิดประเด็นว่า ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษามีแนวโน้มถูกถ่างให้กว้างมากขึ้นทันที ถ้าพูดอย่างหยาบ ๆ คือ เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างนักเรียนที่ไม่สามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้กับนักเรียนที่สามารถเข้าถึงได้ แต่ถ้ามองให้ลึกไปกว่านั้น ความเหลื่อมล้ำที่เกิดขึ้นไม่ใช่แค่ความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี เพราะการศึกษาเมืองประกอบและโครงสร้างมากมาย ซึ่งไม่ได้เกี่ยวกับเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว เช่น ต่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงเทคโนโลยีได้ แต่ถ้ากระทรวงศึกษาธิการหรือโรงเรียนประกาศว่า ให้นักเรียนเรียนที่บ้านผ่านหลักสูตรออนไลน์ ก็มีนัยว่า นักเรียนต้องมีสมาธิจดจ่อกับแบบเรียนออนไลน์ได้ และยังมีความคาดหวังว่า ผู้ปกครองจะคอยดูแลนักเรียน โดยเฉพาะเด็กเล็ก

นอกจากนี้สถานศึกษาควรสนับสนุนให้มีการนำระบบการเรียนการสอนออนไลน์ เข้ามาปรับใช้ (Aieminthra, 2020) ผ่านทางออนไลน์ด้วยเครื่องมือทันสมัยต่าง ๆ เช่น ผู้สอนสามารถบันทึก วิดีโอการสอนของตนแล้วแจกจ่ายให้นักเรียนผ่านระบบจัดเก็บข้อมูลแบบคลาวด์ (Cloud Storage) ด้วยแพลตฟอร์มต่าง ๆ ในปัจจุบัน สามารถเปิดเป็นระบบเปิด หรือเป็นระบบปิดที่จำกัดสิทธิการเข้าถึงของผู้เรียน หรือ ผู้สอนสามารถถ่ายทอดสด การสอนผ่านระบบวิดีโอคอนเฟอเรนซ์ (Video Conference) สามารถสร้างและใช้งานห้องเรียนออนไลน์ (E-Classroom) ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอน เช่น การแจกจ่ายเอกสารประกอบการสอน การ สนทนา การสร้างกระดาน ถามตอบ การมอบหมายงานหรือส่งการบ้าน การตรวจงาน การสร้างแบบทดสอบ และการให้คะแนน เป็นต้น ซึ่งครูผู้สอนสามารถสร้างและทำเอกสารการสอน เอกสารต่าง ๆ รวมไปถึงการจัดเก็บข้อมูลและ แลกเปลี่ยนไฟล์ข้อมูลกันได้ รวมถึงใช้ประโยชน์ในการสื่อสารระหว่างกลุ่มทำให้เกิดการวางแผนงานร่วมกัน ติดตามความคืบหน้า และอื่น ๆ ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ การนัดหมาย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีเครื่องมือและโปรแกรมต่าง ๆ จำนวนมากที่ถูกพัฒนาขึ้นและได้รับความนิยมในการใช้งานสำหรับการเรียนการสอนในสถานศึกษา การประชุมในหน่วยงาน ในองค์กรต่าง ๆ อาทิ เช่น โปรแกรม Cisco Webex Meeting โปรแกรม Google Hangout, Facebook Live โปรแกรม Zoom เป็นต้น โปรแกรมเหล่านี้ถูกออกแบบมาเพื่อรองรับการสอนออนไลน์ การทำงานจากที่บ้าน รวมทั้งการสร้างห้องเรียนเสมือนจริงขึ้น โดยผู้สอนควรได้รับการสนับสนุนส่งเสริมทักษะ ความสามารถในการใช้งาน และสามารถเลือกใช้งานได้ตามความถนัดและตามความเหมาะสมในการเรียนการสอนออนไลน์ของครูผู้สอนเอง ทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษา การจัดการเรียนรู้เชิงรุกบรรลุเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

ความแตกต่างในบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง รวมถึงบริบทแวดล้อมที่มีความแตกต่างกัน ทั้งด้านผู้บริหาร บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน ชุมชน รวมถึงขนาดของสถานศึกษา เป็นปัจจัยที่สำคัญ ที่ส่งผลต่อการดำเนินนโยบายภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ โดยการศึกษาครั้งนี้ มุ่งเน้นศึกษาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกใน

สถานการณ์โควิด-19 ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งอาจอยู่ในพื้นที่ที่มีการประกาศความรุนแรงของสถานการณ์โควิด-19 ที่แตกต่างกัน ซึ่งส่งผลต่อการดำเนินนโยบาย ดังนั้น ผู้บริหาร และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ควรเชื่อมโยงประสานงานกันกับบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ รวมถึงผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน สถานศึกษาในเขตพื้นที่เดียวกัน และสถานศึกษาระหว่างพื้นที่เพื่อแบ่งปันแลกเปลี่ยนข้อมูลสารสนเทศในการจัดการศึกษาตามนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกระหว่างกัน เพื่อนำมาปรับประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับบริบท และขนาดของสถานศึกษาในแต่ละพื้นที่ นอกจากนี้ ในสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการจัดการศึกษาเชิงรุก อาจแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกัน ทั้งทรัพยากรบุคคล แนวคิด รูปแบบ รวมถึงอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรมตามนโยบายการจัดการศึกษาเชิงรุก รวมถึงการจับมือรวม ให้กับบุคลากรทางการศึกษา รวมถึงผู้เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และสารสนเทศสำคัญในนโยบายการปฏิรูปการศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในทิศทางเดียวกัน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการขับเคลื่อนประเทศชาติให้มีความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งต่อไป ควรเพิ่มการศึกษาในเชิงปริมาณ เพื่อให้ประกอบการยืนยันข้อสรุปในเชิงคุณภาพ เพื่อคุณค่าในการจัดการศึกษาเชิงรุกให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรเพิ่มกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกทั้งผู้ที่อยู่ในสถานศึกษาและในชุมชน โดยศึกษาทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น และอาจเพิ่มพื้นที่การในการศึกษาให้ครอบคลุมทุกภูมิภาค

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติพ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษากระทรวงศึกษาธิการ.
- ณัฐธา วินิจนัยภาค. (2554). *นโยบายสาธารณะ แนวทางในการศึกษาแบบสหวิทยาการ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- พริษฐ์ วัชรสินธุ. (2564). *เทคโนโลยีไม่ได้แทนที่โรงเรียน-ครู แต่มาเป็นกองทุนในระบบการศึกษา*. ค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2565, จาก <https://www.eef.or.th/future-of-thai-education-after-covid19/>
- ภาวิช ทองโรจน์. (2562). *ผ่า..นโยบาย 4 รัฐมนตรี*. ค้นเมื่อ 13 มีนาคม 2565, จาก https://www.matichon.co.th/education/news_1640612
- วิทยากร เชียงกูล. (2559). *รายงานสภาวะการศึกษาไทย ปี 2557/2558 จะปฏิรูปการศึกษาไทยให้ทันโลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างไร*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดีการพิมพ์
- วีระยุทธ กาญจน์ชูฉัตร. (2564). *มองความท้าทายด้านเศรษฐกิจและการศึกษาจาก COVID-19*. ค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2565, จาก <https://www.eef.or.th/future-of-thai-education-after-covid19/>
- ศุภชัย ยาวะประภาษ และปิยากร หวังมหาพร. (2555). *นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: จุฑาทอง.

- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2555). นโยบายสาธารณะ: แนวความคิด การวิเคราะห์ และ กระบวนการ. (พิมพ์ครั้งที่ 25). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมาธรรม.
- สฤณี อาชวานันทกุล (2564). *สำรวจเทรนด์การศึกษาโลกที่เปลี่ยนไปเพราะ COVID-19*. ค้นเมื่อ 5 มีนาคม 2565, จาก <https://www.eef.or.th/future-of-thai-education-after-covid19/>
- สุวิมล มธุรส. (2564). การจัดการศึกษาในระบบออนไลน์ในยุค NEW NORMAL COVID-19. *วารสารรัชต์ภาคย์*, 15(40), 33-42.
- เสาวรัง รัตนคำฟู. (2565). *วิกฤติโควิด-19 รัฐต้องเร่งลดช่องว่างดิจิทัล เพื่อความเท่าเทียมในห้องเรียนออนไลน์*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).
- Aieminthra, G. (2020). *Effects of COVID-19 Per semester*. Retrieved March 19, 2021, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/872053>